Materiallar to'plami · Conference Proceedings
"ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 336
IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR

O'ZBEKISTON KAPITAL BOZORIDA INNOVATSION MOLIYAVIY INSTRUMENTLARNI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Akmaljon A'zamjonovich Farziddinov*
Qo'qon Universiteti Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi
✉ farziddinov@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda O'zbekiston kapital bozorida innovatsion moliyaviy instrumentlarni joriy etishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Mamlakat kapital bozorining bugungi holati baholanib, moliyaviy instrumentlar tarkibining cheklanganligi bozor likvidligi va investitsion faollikka salbiy ta'sir ko'rsatayotgani asoslangan. Xalqaro tajriba asosida korporativ obligatsiyalar, yashil obligatsiyalar, sukuk, investitsiya fondlari paylari, depozitar tilxatlar hamda hosila moliyaviy instrumentlarni bosqichma-bosqich joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar

kapital bozori, innovatsion moliyaviy instrumentlar, korporativ obligatsiyalar, yashil obligatsiyalar, sukuk, investitsiya fondlari, depozitar tilxatlar, hosila instrumentlar, kapitalizatsiya, likvidlik.

DOI: 10.5281/zenodo.21743682

Kirish.

Jahon iqtisodiyoti sharoitida kapital bozori iqtisodiy o'sishni ta'minlash, investitsiya resurslarini samarali taqsimlash hamda moliya tizimining barqarorligini mustahkamlashning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, kapital bozorining samaradorligi unda qo'llaniladigan moliyaviy instrumentlarning xilma-xilligi bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, korporativ obligatsiyalar, yashil obligatsiyalar (green bonds), sukuk, investitsiya fondlari, depozitar tilxatlar va hosila moliyaviy instrumentlar kapital bozorining chuqurligi, likvidligi hamda investitsion jozibadorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda kapital bozorini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli institutsional va huquqiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, davlat korxonalarini transformatsiya qilish, xususiylashtirish jarayonlarini jadallashtirish, fond bozori infratuzilmasini modernizatsiya qilish va investorlar huquqlarini himoya qilish bo'yicha qator chora-tadbirlar ko'rilmoqda. Biroq bozorning moliyaviy instrumentlari tarkibi hanuzgacha cheklangan bo'lib, bu kapital bozorining iqtisodiyotdagi rolini to'liq namoyon etishiga to'sqinlik qilmoqda.

Shu sababli innovatsion moliyaviy instrumentlarni joriy etish istiqbollarini ilmiy jihatdan tadqiq etish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Kapital bozorining rivojlanishi, avvalo, investorlar ehtiyojlariga mos keladigan zamonaviy moliyaviy instrumentlarning mavjudligiga bog'liq. Jahon amaliyotida kapital bozori faqat aksiyalar va obligatsiyalar savdosi bilan cheklanmaydi. Rivojlangan moliya bozorlarida yashil obligatsiyalar, sukuk, investitsiya fondlari, depozitar tilxatlar va hosila moliyaviy instrumentlar keng qo'llanilib, investitsiyalarni jalb qilishning samarali vositasi sifatida xizmat qilmoqda.

O'zbekiston kapital bozorida savdo operatsiyalarining asosiy qismi oddiy aksiyalar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Bu esa bozor likvidligi va investorlar bazasining kengayishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois bozor instrumentlarini diversifikatsiya qilish zarur.

Birinchi navbatda, *korporativ obligatsiyalar* bozorini rivojlantirish real sektor korxonalariga uzoq muddatli moliyaviy resurslarni jalb etish imkonini beradi. Ikkinchidan, *yashil obligatsiyalar* ekologik va ”yashil iqtisodiyot” loyihalarini moliyalashtirish uchun muhim manba hisoblanadi. Uchinchidan, *sukuk* instrumentlarini joriy etish islomiy moliya tamoyillariga amal qiluvchi mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilish imkoniyatini yaratadi.

Bundan tashqari, *investitsiya fondlari paylari* aholining bo'sh pul mablag'larini kapital bozoriga yo'naltirish va investitsiya risklarini diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi. *Depozitar tilxatlar* mahalliy emitentlarning xalqaro kapital bozorlariga chiqishini osonlashtiradi. *Hosila moliyaviy instrumentlar* esa narx, valyuta va foiz risklarini boshqarish hamda bozor likvidligini oshirish imkonini beradi.

Mazkur instrumentlarni joriy etishda huquqiy bazani takomillashtirish, korporativ boshqaruvni xalqaro standartlarga moslashtirish, axborot oshkoraligini ta'minlash va fond bozori infratuzilmasini raqamlashtirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion moliyaviy instrumentlarni joriy etish O'zbekiston kapital bozorining institutsional rivojlanishini jadallashtirish, investorlar bazasini kengaytirish, bozor likvidligi va kapitalizatsiyasini oshirish hamda real sektorni uzoq muddatli investitsiya resurslari bilan ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bois korporativ obligatsiyalar, yashil obligatsiyalar, sukuk, investitsiya fondlari, depozitar tilxatlar va hosila moliyaviy instrumentlarni xalqaro standartlar asosida bosqichma-bosqich joriy etish mamlakat kapital bozorining raqobatbardoshligini oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Levine R. *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda*. Journal of Economic Literature. 1997. Vol. 35. No. 2.
2. Fabozzi F.J. *Capital Markets: Institutions, Instruments and Risk Management*. MIT Press, 2016.
3. Bodie Z., Kane A., Marcus A. *Investments*. 12th Edition. McGraw-Hill, 2021.
4. Mishkin F.S., Eakins S.G. *Financial Markets and Institutions*. 10th Edition. Pearson, 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasining 2008-yil 22-iyuldagi O‘RQ-163-son ”Qimmatli qog‘ozlar bozori to‘g‘risida”gi Qonuni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-apreldagi PF-6207-son ”Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 2-sentabrdagi PQ-291-son ”Kapital bozorini yanada rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarori.
8. O‘zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi ma'lumotlari.
9. ”Toshkent” Respublika fond birjasi yillik hisobotlari (2023–2025).
10. Jahon banki (World Bank). *Global Financial Development Database*.